Pavlo Gorinov,
PhD in Law, Associate Professor,
Director of the Educational and Research Institute of Law and Political Science,
Professor of the Department of Jurisprudence and Branch Legal Disciplines
Mykhailo Drahomanov Ukrainian State University

Mykhailo Kovtun,
graduate student of the Department of Political Sciences,
Educational and Scientific Institute of Law and Political Science,
Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov,

Policy of Ukrainian National Identity: Influence on the Security and Integration Strategy of the State

The article examines the process of formation of Ukrainian national identity policy, its content, and the interaction of Ukrainian and European identities in the context of Ukraine's European integration and influence on the integration and security strategy of the state. The study makes it possible to formulate proposals for how political discourse and philosophical reflection on the issue of Ukrainian national identity policy should be based on the history of national state-building, traditions, self-awareness, cultural and national memory, respect for Ukrainian heroes, ideals, patriotism and dignity of the Ukrainian people, and other factors, and is a determining principle of the foreign and domestic policy of the State. It is substantiated that the policy of Ukrainian national identity should be consistent with the basic identification characteristics of the European policy of historical memory, on which the policy of European identity is based. The authors agree with the position of scholars that memory and identity policies require comprehensive approaches, cooperation between stakeholders, civil society, and the participation of volunteer and veteran communities in order to establish and develop a new type of common European memory policy, taking into account national identity policies. We believe that in the process of European integration the risks of national identity erosion have been minimized and no longer threaten national identity policies. The study suggests that the experience of the Ukrainian people will become an important part of the European experience, history and relations based on the principles of respect for national and European values. The authors agree with the position that the policy of Ukrainian national identity is a flexible political category that is updated as challenges and threats grow and respond to them, so the basic, basic provisions will not contradict the substantive characteristics of European identity in the future. National identity policy should be adjusted to security challenges and tasks in the field of national defense.

Keywords: *identity, national identity, Ukrainian identity, self-identity, identity policy, national recovery plan, national security, integration strategy.*

https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series22.2025.37.11
УДК: 32.01:141.7+316.7

Владислав Вельгус,
аспірант відділу проблем світового політичного розвитку,
Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України;
ORCID: https://orcid.org/0009–0001–4001–9406; e-mail: welhus.v@gmail.com

МЕТАНАРАТИВ, ГРАНД-НАРАТИВ ТА МІКРОНАРАТИВ ЗА КОНЦЕПЦІЄЮ Ж.-Ф. ЛІОТАРА: ПИТАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ УНІФІКАЦІЇ У ПОЛІТОЛОГІЇ

Статтю присвячено теоретичному аналізу понятійного апарату, пов'язаного з концептом метанаративу, запропонованим Ж.-Ф. Ліотаром. Обґрунтовано доцільність систематизації існуючих дефініцій у зв'язку з їхньою зростаючою присутністю в сучасному суспільно-політичному дискурсі. Дослідження базується на якісному текстовому аналізі академічної літератури, порівняльно-аналітичному методі та методі концептуального аналізу, що дозволило виявити ключові особливості використання означених термінів у різних дисциплінарних контекстах.

Показано, що поняття «метанаратив» і «гранд-наратив» здебільшого вживаються як взаємозамінні, однак мають потенціал до розмежування: перший – у контексті дослідження історичного виміру політичної наратії, другий – як категорія аксіологічного рівня, що апелює до онтологічних основ наратії. Підкреслюється доцільність їх подальшої диференціації в межах внутрішньодисциплінарних досліджень із метою розширення понятійного апарату дискурсивного аналізу та сприянню збагачення аналітичного інструментарію в політології та соціогуманітарних науках загалом. Окрему увагу приділено дефініційній невизначеності поняття «мікронаратив». У результаті аналізу виявлено відсутність стабільної термінологічної бази для позначення цього типу наративів у сучасній політологічній літературі. У зв'язку з цим обґрунтовано

необхідність кодифікації поняття «мікронаратив» із залученням семантичної синонімії англомовних відповідників, що дозволяє розширити інтерпретативний потенціал і джерельну базу досліджень політичної комунікації.

Наукова новизна полягає в уточненні співвідношення понять метанаративу, гранд-наративу та мікронаративу, а також у пропозиції часткової термінологічної уніфікації для потреб аналітики політичних дискурсів. Зроблено висновок про необхідність подальших досліджень, спрямованих на: 1) формування консенсуального тлумачення вказаних понять у вітчизняному політологічному просторі; 2) аналіз перспектив використання індуктивного підходу до виведення гранд-наративів із сукупності мікронаративних елементів політичної риторики. Матеріал орієнтований на фахівців у сфері гуманітарних, соціальних, політичних наук, які досліджують комунікативні механізми формування колективної політичної ідентичності та ідеологічний вплив через дискурсивні практики.

Ключові слова: *гранд-наратив, метанаратив, мікронаратив, політичний дискурс, соціогуманітаристика.*

Вступ. У сучасних політологічних дослідженнях спостерігається зростаючий інтерес до аналізу наративних структур, які формують ідеологічні, культурні та політичні засади суспільств. Особливе місце серед них посідає концепція метанаративу, запропонованого Ж.-Ф. Ліотаром у контексті критики модерних універсалістських дискурсів, а також пов'язані з ним поняття гранд- і мікронаративу. Попри їх теоретичне поширення, спостерігається відсутність фіксованого підходу до тлумачення цих понять, що штучно обмежує перспективи їх використання у сучасному політологічному дискурсі.

Актуальність дослідження зумовлена: 1) необхідністю проведення комплексного аналізу метанаративу та дотичних до нього понять на фоні зростаючої популярності відповідних напрямів дослідження у політичних науках; 2) необхідністю з'ясування затребуваного ступеня уніфікації існуючої термінології для оформлення системи конкретних інструментів політичного аналізу наративних форм репрезентації. Існуюча концептуальна невизначеність в інтерпретації таких понять створює бар'єри для їх залучення до наукового аналізу політичної риторики, зокрема, знижує доступний рівень аналітичної точності у дослідженнях наративів у політичній комунікації різних рівнів.

Метою дослідження є теоретичне осмислення понятійного апарату, пов'язаного з концепцією метанаративу Жана-Франсуа Ліотара, з визначенням затребуваного ступеня його уніфікації для потреб сучасних політичних студій, зокрема до аналізу стратегічних наративів, легітимації влади та політичної комунікації. **Завдання** дослідження**:** проаналізувати ключові поняття концепції метанаративу Ж.-Ф. Ліотара та виявити особливості їх тлумачення в сучасному академічному дискурсі; запропонувати інтерпретаційні рамки для використання цих понять у політичній науці

Використані **методи:** 1. якісний текстовий аналіз (для вивчення змісту академічних джерел з метою порівняльного аналізу дефініцій метанаративу, гранд-наративу та мікронаративу); 2. порівняльно-аналітичний метод (для виявлення спільних і відмінних рис трактування ключових понять у різних дисциплінарних контекстах); 3. концептуальний аналіз (для обґрунтування доцільності та підходів до термінологічної уніфікації).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окрім аналізу політичної теорії, осмислення понять метанаративу, гранд- та мікронаративу за Ліотаром у контексті політології через міждисциплінарний характер їх застосування передбачає звернення до доробку філософів, істориків, фахівців із дискурс-аналізу та соціальних комунікацій. Поряд з першоджерелами та класичними аналітичними працями, до джерельної бази дослідження залучено доробок таких сучасних дослідників як Т. Валентіні, К. Кросбі, А. Сарамаго, М. Саттона. Аналізуються актуальні редакції академічних та енциклопедичних словників.

Результати та дискусії. Поняття ***«метанаратив»*** (*фр. méta-récit*) було представлене Ж.-Ф. Ліотаром в праці «Ситуація постмодерну: Звіт про знання» 1979 р., де він аналізував зміни у дискурсивному характері наукових досліджень епохи постмодерну. Розглянемо поширені дефініції цього поняття:

1) Cambridge Dictionary визначає метанаратив двома дефініціями: а) «теорія, яка стверджує, що може пояснити предмет дуже простим способом, і яку багато людей визнають правдивою»; б) «розповідь про історію, п'єса про виставу, фільм про фільм тощо» [Cambridge Dictionary, n.d.].

2) У словнику Wiktionary метанаритив тлумачиться як «наратив, що стосується наративів історичного сенсу, досвіду або знання, й надає їм легітимності через очікуване втілення певної головної ідеї; велика історія, яка сама себе легітимує» [Wiktionary, n.d.].

3) Схоже означення метанаративу зафіксоване у популярному англомовному ресурсі New World Encyclopedia: «Теорія, яка намагається дати тоталізуюче, всеосяжне пояснення різноманітним історичним подіям, досвіду, а також соціальним і культурним явищам, спираючись на апеляцію до універсальної істини або універсальних цінностей» [New World Encyclopedia, n.d.].

За Ліотаром метанаратив представляє універсальну структуру методологічних орієнтацій і цінностей, що за ознакою системності дискурсивних артикуляцій концептуально зближує його з поняттям «ідеології». Однак на відміну від останнього, поняття метанаратив застосовується в контексті аналізу саме дискурсивних характеристик системи комунікативних актів, а також в першу чергу стосується наукової сфери, як основного простору власного розгортання: «Держава витрачає великі суми грошей, аби наука могла подавати себе як епос: легітимність самої держави базується на цьому епосі, який вона використовує, щоби здобути згоду громадськості, необхідну її управлінцям» [Lyotard, 1995, p. 28].

Сучасний британський дослідник Л. О'Салліван визначає метанаратив за Ліотаром як «бачення історичного процесу, яке виконує певну легітимізуючу роль. Метанаративу не потрібно висувати вимоги щодо історичної необхідності, але він повинен функціонувати як виправдання певної політичної позиції» [Sullivan, 2023]. Легітимізуюча роль у концепції Ліотара займає центральне місце у запропонованій автором статті схемі аналізу. Згідно з нею, метанаративи функціонують не як самодостатні дискурси, а як структурні утворення, призначені для забезпечення легітимності інших форм дискурсивної практики.

Літературний теоретик Утрехтського університету Г. Бертенс резюмує: «Ці метарозповіді або *«гранд»*-наративи є, загалом кажучи, нібито трансцендентними й універсальними істинами, які лежать в основі західної цивілізації» [Bertens, 1995, p. 124]. Поширеним є інтепретаційний акцент на історичному дискурсивному рівні поняття: «Метанаратив або гранд-наратив – це термін, запроваджений Ліотаром для позначення теорії, яка намагається дати всеосяжне, узагальнене пояснення різноманітним історичним подіям, досвіду, соціальним та культурним явищам, спираючись на універсальну істину або загальнолюдські цінності. Інакше кажучи, будь-яка розповідь, яка пояснює, яким був, є і може бути світ відповідно до певної трансцендентної або універсальної істини, є метанаративом. У цьому сенсі всі релігійні доктрини, філософія Просвітництва, капіталізм і марксизм є прикладами метанаративів» [Dal, 2019].

Окремо звертаємо увагу, що сам Ліотар вказував на кризу метанаративів у культурній ситуації постмодерну з її орієнтирами на децентралізацію інформаційних потоків і відмовою від прийняття систем універсальних метанаративів: «Я визначаю постмодерн як недовіру до метанаративів» [Lyotard, 1984, xxiii–xxiv; Sutton, 2020]. Це конкретні висновки для характеристики політичної сучасності: «Якщо настрій постмодерності визначається через недовіру до метанаративів, то політика постмодерності є радикально антиавторитарною. Скептичний настрій постмодерності також нетерпимий до великих проєктів і амбітних політичних програм, які є характерною рисою модерних держав та ідеологій» [Valentini, 2022, с. 12]. Ліотар виступав проти створення універсальних пояснювальних теорій, залишаючись прибічником підходу, коли в якості альтернативи метанаративам необхідно створити гнучку методологію, відкриту до інтеграції та комбінування різних *мікронаративів*

[Crosbie, 2020]. Це, в першу чергу, стосується гуманітарної наукової методології: «Де, після метанаративів, може існувати легітимність? (...) Чи полягає легітимність у консенсусі, досягнутому через обговорення, як вважає Юрген Габермас? Такий консенсус чинить насильство над гетерогенністю мовних ігор. А винахід завжди народжується з незгоди. Постмодерне знання – це не просто інструмент влади; воно загострює нашу чутливість до відмінностей і посилює нашу здатність толерувати несумірне. Його принцип – не гомологія експерта, а паралогія винахідника» [Lyotard, 1995, xxv].

На противагу, такі дослідники як Ю. Габермас та А. Каллінікос вказували на те, що опис культури постмодерну як такої, що має високу ступінь недовіри до метанаративів, сам по собі є метанаративом. Якщо постмодерна культура іманентно скептично налаштована до метанаративів, сам її скепсис стверджує свій універсальний характер [Habermas, Ben-Habib, 1981; Callinicos, 1990]. Такий підхід також критикується аналітиками, які вбачають у ній виражену європоцентричну орієнтацію, оскільки поняття постмодерну саме по собі утворилося в контексті європейської культури, хоча й виходить за вказані регіональні рамки з розвитком глобалізації та, в першу чергу, її інформаційної складової [Saramago, 2021].

Бачення Ліотара критикувалися і з методологічного ракурсу. Наприклад, у збірнику есе 1997 року «Міжнародний постмодернізм. Теорія і літературна практика», який був виданий Утрехтським університетом, дослідники Бертенс та Фоккема оцінювали як помилкову тезу Ліотара, згідно якої наука в методологічному фундаменті та принципах верифікації покладається на метанаратив, а не на суму адаптованих мікронаративів [*наукових фактів* – авт.], що гарантує більшу об'єктивність завдяки залученню широкого спектру візій [Gillespie, 1998]. Тому, незважаючи на судження Ліотара, поняття метанаративу продовжує використовуватися не тільки для аналізу соціальної, політичної та культурної дійсності, зберігаючи свій статус актуального термінологічного інструменту соціально-гуманітарних наук, але й у сфері комунікацій, де воно частіше пов'язується з конкретними носіями та трансляторами, а не інтертекстуальними характеристиками текстів у рамках спільної дискурсивної матриці. В сучасному домінуючому академічному та експертному дискурсі ліотарівська критика сприймається не як фіксація дійсного скасування метанаративів, а радше як заклик до переосмислення їх ролі. Поняття метанаративу в такому ракурсі знаходить актуальність в рамках критичного підходу – для аналітичного виявлення способів продукування та нав'язування нормативних рамок інтерпретації соціальної реальності.

Якщо метанаратив переважно залучається до філософських та лінгвістичних студій, то інше вищезгадане ліотарівське синонімічне поняття ***«гранд-наратив»***[2] (фр. *grands récits*) частіше використовується у політичних та історичних дослідженнях. У роботі «Ситуація постмодерну» Ліотара термін використовується побіжно, пізніше отримавши популяризацію через інші контексти застосування автором: «Я буду використовувати термін "модерн" для позначення будь-якої науки, яка легітимізує себе з посиланням на метадискурс… явно звертаючись до якогось гранд-наративу такого як діалектика Духу, герменевтика значення, емансипація раціонального…» [Lyotard, 1984, xxiii–xxiv]. У іншій роботі «Розбрат» [1986] Ліотар вказує на конкретну функцію гранд-наративів: гранд-наративи («гегемонічні дискурси») прагнуть заздалегідь запрограмувати, як саме мають бути встановлені зв'язки між фразами, і таким чином контролювати усі майбутні фрази чи події [Gratton, 2018].

Наведемо декілька поширених академічних характеристик гранд-наративу:

[2] У академічній та експертній літературі використовуються різні форми написання цього поняття: окремо та через дефіс, що додатково підкреслює необхідність кодифікації наукових принципів його використання. У цьому дослідженні використовується форма *гранд-наратив* згідно з нормами української мови, де іншомовні прикметники або прикметникові основи поєднуються з іменниками через дефіс. В англійській мові відповідний термін *grand narrative* пишеться окремо, оскільки слово *grand* виконує функцію звичайного прикметника і не потребує дефісу відповідно до граматики англійської мови. Вбачаємо необхідність закріплення запропонованої форми використання поняття у вітчизняній академічній літературі.

1) «Він складається з вірувань і практик, спрямованих на пояснення історичних процесів і, таким чином, пропонує те, що має вважатися універсальною істиною» [Waugh, 1992, p. 14];

2) «Підходи, які зображують історію людства як подорож від невігластва до розуму, від панування до свободи, від варварства до цивілізації» [Linklater, 2009, с. 3].

3) «Гранд-наративи є універсальним уявленням локальної культури. У культурі, де домінують великі наративи, домінуюча ідеологія режиму полягає у контролі знань. Великі наративи відіграють роль в узагальненні та майстерній передачі інформації в описі сучасної ситуації» [Aitmatova, 2021].

Таким чином гранд-наратив дедалі частіше розглядається не лише як форма оповіді, а як самостійний метод дослідження, здатний інтегрувати історичне знання в ширший міждисциплінарний гуманітарний контекст.

У дослідженні «Сучасний український великий наратив: перспективи еволюції» група українських дослідників використовують поняття гранд-наратив як «певний стандарт історіографії, який нав'язує уніфікацію складових історії», наводять його характеристики:

1) «в західноєвропейських студіях поняття великого наративу стосується глобального інтелектуального тексту, який поєднує концепти досвіду та знання»;

2) «класичний великий наратив є своєрідним способом реконструкції історії, коли велика, середня або мала "схема" накладається на певний історичний "сирий матеріал"»;

3) «як явище воно виникло в епоху Просвітництва, а згодом стало ідеологічною категорією постмодерну (з огляду на його точне визначення), тоді як метанарація в епоху Модерну розмежовує ці два поняття» [Dobrolyubska, Prysiazhniuk, Rodian, Semko, 2022, p. 25].

З означеного історичного виміру гранд-наративу очевидна різниця у тлумаченні цього поняття в порівнянні з методологічним характером метанаративу: «Метанаратив – це універсальна категорія, сформована на основі сциєнтизму. Строгий метанаратив передбачає використання уніфікованих принципів, законів, причинно-наслідкових зв'язків тощо. Водночас гранд-наратив у своєму концептуальному значенні позначає набір базових ідей або категорій, центральна ідея в ньому – Розвиток, який може бути представлений через похідні категорії, зокрема "еволюція", "прогрес", "революція" тощо» [Dobrolyubska, Prysiazhniuk, Rodian, Semko, 2022, p. 25].

Варто зазначити, що у сфері стратегічних комунікацій поняття гранд-наративу розвинулось у самостійне прикладне поняття – «стратегічний наратив». Воно широко використовується в системах стратегічних комунікацій, передусім у США, де стратегічний наратив розглядається як основа комунікативної координації та засіб репрезентації державної мети через інтегровані повідомлення різного рівня та функціонує як структурна основа комунікативної координації між різними державними інституціями [Mr. Y., 2015]. У практиках американських Збройних Сил він традиційно розглядається не лише як засіб репрезентації воєнної мети, а й як механізм інтеграції повідомлень, тем і меседжів різного рівня [Joint Warfighting Center, 2010; Joint Chiefs of Staff, 2013]. Стратегічний наратив стає необхідним інструментом формування спільного смислового поля, в якому державні дії набувають зрозумілої й узгодженої інтерпретації як для внутрішньої, так і для зовнішньої аудиторії.

Подібний підхід починає впроваджуватися і в українському контексті. З 2015 року в Україні поступово формується система стратегічних комунікацій, що покликана забезпечити цілісність інформаційної політики держави в умовах гібридних загроз. На сьогодні ця система ще не має повноцінного нормативного оформлення, її методологічна база залишається недостатньо розробленою. У таких умовах стратегічний наратив постає не лише як інструмент офіційної комунікації, а як спроба держави осмислити й упорядкувати власну інформаційну політику, сформулювати цілісний образ для громадян і зовнішнього світу,

забезпечуючи відповідність між політичними діями та їхнім смисловим наповненням, виступаючи концептуальною політичною рамкою.

Домінуюче тлумачення поняття «гранд-наратив» у сучасних західних академічних словниках та популярних базах даних також спирається на концепцію метанаративу Ліотара. «Словник критичної теорії» Оксфордського університету 2010 року описує цей термін як спільність ідей, концепцій, уявлень або вірувань, які можуть функціонувати, щоб легітимізувати певні соціальні дії та практики [Buchanan, 2010]. У іншому виданні Оксфордського університету «Словник медіа та комунікацій» це поняття означає тоталізуючі наративи або сучасні метадискурси, які забезпечують ідеологічний базис конкретної філософії історії [A dictionary of media and communication, 2025].Вищезазначене тлумачення Оксфордського словника вступає в конфлікт з інтерпретацією згаданих українських дослідників, які визначають гранд-наратив як ширшу концептуальну рамку, що репрезентує базові ідеї на кшталт прогресу чи розвитку без обов'язкової логічної строгості [Dobrolyubska, Prysiazhniuk, Rodian, Semko, 2022, p. 25]. У словнику Інституту історії України НАН, в загальному сенсі вони є синонімами [Колесник, 2021]. Таким чином, у західному та вітчизняному науковому дискурсі понятійну дистинкцію між метанаративом і гранд-наративом із ракурсів домінуючих сьогодні підходів характеризуємо як умовну. Контексти їх застосування вказують лише на ту особливість, що метанаратив частіше пов'язується з визначеною системою аксіологічних позицій, тобто з відповідного світоглядного базису, а гранд-наратив є поняттям більше наближеним саме до специфічних принципів трансляції світоглядної позиції через інтерпретацію історії.

Це пояснює і ***дисциплінарну специфіку визначених понять***: метанаратив означується як дискурсивно оформлена система епістемологічних / онтологічних поглядів і тому це поняття частіше використовується в культурологічних та філософських дослідженнях, на відміну від гранд-нарративу, який адаптований до аналізу сюжетних особливостей трансляції політичних наративів та виявлення її акторів.

У рамках цієї роботи пропонуємо інтерпретувати метанаратив у якості витоку сенсової наповненості гранд-нарративу у його тлумаченні в рамках історичних та політологічних студій. У вже згаданій роботі «Ситуація постмодерну» Ліотар вказує: «(...) наративне знання не надає пріоритету питанню про його власну легітимізацію і тому воно стверджує себе у практиці своєї трансляції, не маючи ресурсів для аргументації та доведень». Таким чином метанаратив виступає своєрідним денотатом гранд-нарративу, закладаючи семантичну матрицю та пов'язану з ним аксіологічну систему останнього [Ліотар, 1995, с. 24].

Підкріпимо цю тезу цитатою, в якій Ліотар описує мережеву природу наративізації: «наративна форма, на відміну від розвинених форм дискурсу знання, легко пристосовується до великої різноманітності мовних ігор (...); так само легко вплітаються деонтичні висловлювання, які приписують, що слід робити стосовно цих самих об'єктів. Таким чином, сфери компетентності, до яких наратив постачає або застосовує свої критерії, тісно переплетені в павутинні, яке він формує, впорядкованого єдиною точкою зору, що є характерною для цього типу знання» [Lyotard, 1995, p. 20].

Активніше застосування поняття гранд-нарративу в спеціалізованих політичних та історичних дослідженнях, у порівнянні з поняттям метанарративу, пояснюється акцентом у його тлумаченні на специфіках інтерпретації історичного процесу, які, на нашу думку, є одним із найбільш ефективних об'єктів дослідження політичної ідеології. Водночас визначено, що у розглянутих джерелах понятійна дистинкція між метанаративом і гранд-наративом є невиразною і часто залежить від особливостей суб'єктивної інтерпретації понять конкретним дослідником в рамках конкретної дисципліни. Отже, *нечіткість тлумачення поняття гранд-нарративу у різних джерелах вказує на необхідність його уніфікації для наукових політичних студій.*

Водночас зафіксоване вище дисциплінарне розмежування у використанні понять метанаративу та гранд-наративу не розглядається нами як перешкода для ефективного аналізу політичних наративів. Навпаки, залучаючись до специфічного внутрішньодисциплінарного теоретичного апарату, як вказувалося вище, кожне з цих понять набуває й власної інтерпретаційної окремішності: метанаратив частіше зосереджується на аксіологічному, а гранд-наратив – на історичному вимірі дискурсу. Незалежне теоретичне доопрацювання цих концептуальиних понять, особливо у вітчизняному академічному просторі, наразі потребує термінологічної кодифікації. Це, зокрема, необхідно для підвищення рівня якісного аналізу політичних наративів, оскільки дає змогу досліджувати останні на різних дискурсивних рівнях. Наприклад, розмежовуючи в рамках наративу його онтологічний фундамент й історіософські інтерпретації ідеологічного характеру, які він транслює, складові наративу можуть досліджуватися зі застосуванням методу порівняльного аналізу.

Інакшу оцінку, з точки зору необхідності проведення термінологічної уніфікації, отримує контекст ліотарівського поняття *«мікронаративу»* (фр. *petits récits*), яке бере витоки з концепції *«*мовних ігор*»* Л. Вітгенштейна. Мікронаративи, за Ліотаром, описуються як локалізовані представленням обмежених областей, жодна з яких не претендує на статус універсальної істини [A Dictionary of Media and Communication, 2025]. Під функцією мікронаративів, за Ліотаром, визначаємо деструкцію метанаративів через критику їх конкретних складових. У ракурсі ліотарівської інтерпретації мікронаративи у політичному аналізі розглядаємо як контекстуальну форму переважно оціночного застосування гранд-наративу щодо визначених об'єктів дискурсу: ставлення до конкретних соціальних та історичних контекстів, особистостей, реальної політики держави, а також до антагоністичниного метанаративу.

Орієнтація на мікронаративи для Ліотара є однією з ключових характеристик культури постмодерну як епохи активної деконструкції позитивістських концепцій модерну та метанаративів традиційних суспільств, що з технологічним розвитком комунікаційних каналів трансляції все ширше залучаються до глобального культурного дискурсу. В постмодерній культурі більше не існує загального консенсусу щодо того, що є реальним, адже кожен має свою унікальну перспективу погляду, власний характер інтерпретації. Це призводить до необхідності визнання розмаїття, а також неможливості існування універсальних людських прагнень, вірувань, бажань [Crosbie, 2020]. Таким чином культурна ситуація постмодерну характеризується розповсюдженням численних мікронаративів

Використовуючи дедуктивний метод, робимо висновок, що мікронаративи, будучи направленими проти метанаративу «А», мають застосовуватися у метанарації метанаративу «Б», якщо останній є антонімічним до першого. Тому в західній соціально-політичній науці мікронаративам відводиться не тільки деструктивна щодо до гранд-наративів функція. Наприклад, процес обміну мікронаративами у відкритих живих обговореннях чи веб-коммунікаціях має тенденцію до утворення «ідеального» або *«макро»*наративу – іншого популярного в американському експертному середовищі поняття, яке за своїми функціональними ознаками є наближеним до означених вище тлумачень гранд- / метанаративу [Ingram, Reed, 2016; Saletta, Kruger, Primoratz, Barnett, van Gelder, Horn, 2020]. Таким чином у альтернативних антагоністичному застосуванню контекстах мікронаративи можуть носити продуктивне значення, якщо розглядаються як складові макроструктури наративу вищого рівня.

Водночас існує *проблема відмінних академічних дефініцій поняття мікронаративу,* що створює відповідні інструментальні та технічні обмеження в його активнішому залученні до академічного політичного дискурсу. У вже розглянутому оксфордському словнику медіа та комунікацій в характеристиці мікронаративів поруч з приставкою «*micro*» використане слово «*little*» [A dictionary of media and communication, 2025], відповідно до прямого англійського

перекладу оригінального ліотарівського словосполучення «petits récits». Водночас, синонімічним до слова «petits» в англійській мові є слово «small», яке в поєднанні зі словом «narrative» вдалося виявити лише на одному західному популярному ресурсі [WordSense Online Dictionary, 2025]. Відтак у гуманітарних дослідженнях домінують поняття «*small stories*» [Georgakopoulou, 2015] та «*short stories*» [Britannica, 2025], які пов'язані з жанровими означеннями літературних творів [Bamberg, Georgakopoulou, 2008].

Вважаємо за необхідне провести уніфікацію відповідної дефініції для політологічних студій: словосполучення little/small/short narrative (в контекстах, де вони були використані в політологічних дослідженнях для аналізу політичних комунікацій, політичної риторики, дискурсивного виміру ідеології) можуть інтерпретуватися як концептуально синонімічні до поняття мікронаративу. Це дозволить нівелювати відповідні семантичні обмеження в аналізі дискурсивних складових політичної риторики та залучити більшу кількість кросдисциплінарних методологічних напрацювань майбутніх вітчизняних досліджень гранд- і мікронаративів.

Висновки. У ході дослідження з'ясовано, що поняття метанаративу та гранд-наративу попри розмежування в окремих джерелах, переважно використовуються як синонімічні терміни, що репрезентують універсальні дискурсивні конструкції, покликані пояснити культурну, історичну, соціальну реальність. Ключова відмінність між ними полягає у тому, що перше відноситься, в першу чергу, до онтологічного та аксіологічного, а друге – до історичного та політичного вимірів нарації, що напряму визначає дисциплінарні особливості їх застосування.

Вказана дистинкція, на нашу думку, має продуктивний характер, оскільки подальша внутрішньодисциплінарна концептуалізація цих понять, на противагу їх уніфікації, дозволить розширити термінологічний інструментарій соціально-гуманітарних досліджень та чіткіше розмежувати сфери їх застосування. Водночас означено необхідність уніфікації тлумачень поняття гранд-наративу у вітчизняних політичних дослідженнях, де воно має найвищі перспективи застосування.

Мікронаративи, за Ліотаром, визначено як локальні, фрагментарні форми інтерпретації, що у культурній ситуації постмодерну деконструюють універсальні структури мета- та гранд-наративів. На основі застосування методу дедукції вказано на продуктивну роль мікронаративів як складників наративів вищого рівня.

Також виявлено проблематику дефініційної нечіткості терміну мікронаратив у сучасному академічному просторі. Це зумовлює потребу в уніфікації понятійного апарату для підвищення ефективності його використання в аналітичних політичних дослідженнях. Запропонована концептуальна синонімія термінів little/small/short narrative дозволяє розширити джерельну базу та інтерпретативний потенціал досліджень, пов'язаних із аналізом наративних структур політичних комунікацій.

На основі отриманих результатів вбачаємо затребуваними майбутні дослідження, в рамках яких необхідно: 1) означити варіанти консенсуального сталого тлумачення розглянутих понять в рамках вітчизняних політологічних студій; 2) глибше дослідити перспективи застосування методу індукції для виведення моделей гранд-наративів із дискурсивних і семантичних тенденцій, які спостерігаються у політичних мікронаративах.

Використані джерела:

1. Колесник, І. (2021). Гранд-наратив, метанаратив, велика історія, теоретична історія. В *Енциклопедія історії України: Додатковий том. Кн. 1: А–Я* (с. 773) / ред. В. А. Смолій. Київ: Наукова думка. http://www.history.org.ua/?termin=grand_naratyv_metanaratyv_velyka_istorija_teoretychna_istorija

2. Ліотар, Ж.-Ф. (1995). Ситуація постмодерну / пер. з фр. Ю. Джулай. *Філософська і соціологічна думка, 5–6*, 15–38. https://shron1.chtyvo.org.ua/Lyotard_Jean-Francois/Sytuatsia_postmodernu.pdf

3. Aitmatova, C. (2021). Chingiz Aitmatov's grand narrative. In I. A. Parlak & M. K. Yilmaz (Eds.), Narratives and the role of philosophy in cross-disciplinary studies: Emerging research and opportunities (pp. 47–61). IGI Global. https://doi.org/10.4018/978-1-7998-4903-2.ch004

4. Bamberg, M., & Georgakopoulou, A. (2008). Small stories as a new perspective in narrative and identity analysis. *Text & Talk, 28*(3), 377–396. https://doi.org/10.1515/TEXT.2008.018

5. Bertens, H. (1995). *The idea of the postmodern: A history* (1st ed.). Routledge. https://bkbcollege.in/upload/dpt_book/1669367693.pdf

6. Buchanan, I. (2010). *A dictionary of critical theory* (1st ed.). Oxford University Press. https://www.oxfordreference.com/display/10.1093/acref/9780199532919.001.0001/acref-9780199532919-e-301

7. Callinicos, A. (1990). *Against postmodernism: A Marxist critique*. St. Martin's Press. https://philpapers.org/rec/calapa

8. Cambridge University Press. (n.d.). *Metanarrative*. In *Cambridge Dictionary*. https://dictionary.cambridge.org/uk/dictionary/english/metanarrative

9. Crosbie, K. (2020). Jean-François Lyotard: A sceptic for our times – Lyotard and politics. *Edinburgh University Press Blog*. https://euppublishingblog.com/2020/10/05/jean-francois-lyotard-a-sceptic-for-our-times-lyotard-and-politics/

10. Dobrolyubska, Y., Prysiazhniuk, O., Rodian, M., & Semko, Y. (2022). *Modern Ukrainian grand narrative: Prospects for evolution*. *WISDOM*, *3*(2), 23–31. https://doi.org/10.24234/wisdom.v3i2.757

11. Georgakopoulou, A. (2015). Small stories research. In A. De Fina & A. Georgakopoulou (Eds.), *The handbook of narrative analysis* (Ch. 13). https://doi.org/10.1002/9781118458204.ch13

12. Gillespie, G. (1998). [Review of the book *Comparative Literature*, Vol. 50, Issue 3]. *Comparative Literature, 50*(3), 255–257. https://www.jstor.org/stable/1771400

13. Grand narrative. (2025). In *A dictionary of media and communication*. Oxford Reference. https://www.oxfordreference.com/display/10.1093/oi/authority.20110803095903493

14. Gratton, P. (2018). *Jean-François Lyotard*. In E. N. Zalta (Ed.), *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Winter 2018 Edition). Stanford University. https://plato.stanford.edu/archives/win2018/entries/lyotard

15. Habermas, J., & Ben-Habib, S. (1981). Modernity versus postmodernity. *New German Critique, (22)*, 3–14. https://www.jstor.org/stable/488137

16. Ingram, H., & Reed, A. (2016). Lessons from history for counter-terrorism strategic communications. *Terrorism and Counter-Terrorism Studies, 7*. https://doi.org/10.19165/2016.2.04 https://www.researchgate.net/figure/Macro-Mezzo-and-Micro-Strategic-Communications-Considerations_fig1_304996897

17. Linklater, A. (2009). Grand narratives and international relations. Global Change, Peace & Security, 21(1), 3–17. https://doi.org/10.1080/14781150802659234

18. Lyotard, J.-F. (1984). *The postmodern condition: A report on knowledge* (G. Bennington & B. Massumi, Trans.). University of Minnesota Press. https://monoskop.org/images/e/e0/Lyotard_Jean-Francois_The_Postmodern_Condition_A_Report_on_Knowledge.pdf (Оригінальний твір опубліковано 1979 року)

19. Mr Y. (2011). A national strategic narrative. Princeton University. https://nps.edu/documents/103400120/0/A+National+Strategic+Narrative_ALL.pdf/d92ad0c0-c4d2-4673-afd4-164e30fee416

20. New World Encyclopedia. (n.d.). *Metanarrative*. New World Encyclopedia. https://www.newworldencyclopedia.org/entry/Metanarrative

21. Petits récits. (2025). *WordSense Online Dictionary*. https://www.wordsense.eu/petits_récits/

22. O'Sullivan, L. (2023). *The legitimation of knowledge in Lyotard: A new approach*. Geschichtstheorie am Werk. https://gtw.hypotheses.org/17828

23. Saletta, M., Kruger, A., Primoratz, T., Barnett, A., van Gelder, T., & Horn, R. E. (2020). The role of narrative in collaborative reasoning and intelligence analysis: A case study. *PLOS ONE, 15*(1). https://doi.org/10.1371/journal.pone.0226981.g004

24. Saramago, A. (2021). Post-Eurocentric grand narratives in critical international theory. *European Journal of International Relations, 28*(1), 6–29. https://doi.org/10.1177/13540661211058797

25. Short story. (2025). In *Britannica*. https://www.britannica.com/art/short-story

26. Sutton, M. (2020). The postmodern condition by Jean-François Lyotard. *Philosophy Now*. https://philosophynow.org/issues/157/The_Postmodern_Condition_by_Jean-Francois_Lyotard

27. Joint Warfighting Center. (2010). *Commander's handbook for strategic communication and communication strategy (Version 3.0)*. Joint Doctrine Notes. Joint Electronic Library. https://web.archive.org/web/20171215083202/http://www.dtic.mil/doctrine/doctrine/jwfc/sc_hbk10.pd

28. Joint Chiefs of Staff. (2013). *Commander's communication synchronization (JDN 2-13)*. Joint Doctrine Notes. Joint Electronic Library. https://web.archive.org/web/20190126134331/https://www.jcs.mil/Portals/36/Documents/Doctrine/jdn_jg/jdn2_13.pdf

29. Valentini, T. (2022). *Jean-François Lyotard and the philosophical assumptions of postmodern democracy*. Areté: International Journal of Philosophy, Human & Social Sciences, 7. https://doi.org/10.69138/arete-2531-6249-20220730

30. Waugh, P. (1992). *Practising postmodernism, reading modernism*. Hodder Education. https://philpapers.org/rec/WAUPPR

31. Wiktionary. (n.d.). Metanarrative. Wiktionary. https://en.wiktionary.org/wiki/metanarrative

References:

1. Kolesnyk, I. (2021). Grand-naratyv, metanaratyv, velyka istoriia, teoretychna istoriia. [Grand-narrative, metanarrative, great history, theoretical history] V Entsyklopediia istorii Ukrainy: Dodatkovyi tom. Kn. 1: A–Ia (s. 773) / red. V. A. Smolii. Kyiv: Naukova dumka. http://www.history.org.ua/?termin=grand_naratyv_metanaratyv_velyka_istorija_teoretychna_istorija [in Ukranian]

2. Liotar, Zh.-F. (1995). Sytuatsiia postmodernu [The Postmodern Condition] / per. z fr. Yu. Dzhulai. Filosofska i sotsiolohichna dumka, 5–6, 15–38.
https://shron1.chtyvo.org.ua/Lyotard_Jean-Francois/Sytuatsia_postmodernu.pdf [in Ukrainian]

3. Aitmatova, C. (2021). Chingiz Aitmatov's grand narrative. In I. A. Parlak & M. K. Yilmaz (Eds.), Narratives and the role of philosophy in cross-disciplinary studies: Emerging research and opportunities (pp. 47–61). IGI Global. https://doi.org/10.4018/978-1-7998-4903-2.ch004

4. Bamberg, M., & Georgakopoulou, A. (2008). Small stories as a new perspective in narrative and identity analysis. *Text & Talk, 28*(3), 377–396. https://doi.org/10.1515/TEXT.2008.018

5. Bertens, H. (1995). *The idea of the postmodern: A history* (1st ed.). Routledge. https://bkbcollege.in/upload/dpt_book/1669367693.pdf

6. Buchanan, I. (2010). *A dictionary of critical theory* (1st ed.). Oxford University Press. https://www.oxfordreference.com/display/10.1093/acref/9780199532919.001.0001/acref-9780199532919-e-301

7. Callinicos, A. (1990). *Against postmodernism: A Marxist critique*. St. Martin's Press. https://philpapers.org/rec/calapa

8. Cambridge University Press. (n.d.). *Metanarrative*. In *Cambridge Dictionary*. https://dictionary.cambridge.org/uk/dictionary/english/metanarrative

9. Crosbie, K. (2020, October 5). Jean-François Lyotard: A sceptic for our times – Lyotard and politics. *Edinburgh University Press Blog*. https://euppublishingblog.com/2020/10/05/jean-francois-lyotard-a-sceptic-for-our-times-lyotard-and-politics/

10. Dobrolyubska, Y., Prysiazhniuk, O., Rodian, M., & Semko, Y. (2022). *Modern Ukrainian grand narrative: Prospects for evolution*. *WISDOM*, *3*(2), 23–31. https://doi.org/10.24234/wisdom.v3i2.757

11. Georgakopoulou, A. (2015). Small stories research. In A. De Fina & A. Georgakopoulou (Eds.), *The handbook of narrative analysis* (Ch. 13). https://doi.org/10.1002/9781118458204.ch13

12. Gillespie, G. (1998). [Review of the book *Comparative Literature*, Vol. 50, Issue 3]. *Comparative Literature, 50*(3), 255–257. https://www.jstor.org/stable/1771400

13. Grand narrative. (n.d.). In *A dictionary of media and communication*. Oxford Reference. https://www.oxfordreference.com/display/10.1093/oi/authority.20110803095903493

14. Gratton, P. (2018). *Jean-François Lyotard*. In E. N. Zalta (Ed.), *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Winter 2018 Edition). Stanford University. https://plato.stanford.edu/archives/win2018/entries/lyotard

15. Habermas, J., & Ben-Habib, S. (1981). Modernity versus postmodernity. *New German Critique, (22)*, 3–14. https://www.jstor.org/stable/488137

16. Ingram, H., & Reed, A. (2016). Lessons from history for counter-terrorism strategic communications. *Terrorism and Counter-Terrorism Studies, 7*. https://doi.org/10.19165/2016.2.04 https://www.researchgate.net/figure/Macro-Mezzo-and-Micro-Strategic-Communications-Considerations_fig1_304996897

17. Linklater, A. (2009). Grand narratives and international relations. Global Change, Peace & Security, 21(1), 3–17. https://doi.org/10.1080/14781150802659234

18. Lyotard, J.-F. (1984). *The postmodern condition: A report on knowledge* (G. Bennington & B. Massumi, Trans.). University of Minnesota Press. https://monoskop.org/images/e/e0/Lyotard_Jean-Francois_The_Postmodern_Condition_A_Report_on_Knowledge.pdf (Original work published 1979)

19. Mr Y. (2011). A national strategic narrative. Princeton University. https://nps.edu/documents/103400120/0/A+National+Strategic+Narrative_ALL.pdf/d92ad0c0-c4d2-4673-afd4-164e30fee416

20. New World Encyclopedia. (n.d.). *Metanarrative*. New World Encyclopedia. https://www.newworldencyclopedia.org/entry/Metanarrative

21. Petits récits. (2025). *WordSense Online Dictionary*. https://www.wordsense.eu/petits_récits/

22. O'Sullivan, L. (2023). *The legitimation of knowledge in Lyotard: A new approach*. Geschichtstheorie am Werk. https://gtw.hypotheses.org/17828

23. Saletta, M., Kruger, A., Primoratz, T., Barnett, A., van Gelder, T., & Horn, R. E. (2020). The role of narrative in collaborative reasoning and intelligence analysis: A case study. *PLOS ONE, 15*(1). https://doi.org/10.1371/journal.pone.0226981.g004

24. Saramago, A. (2021). Post-Eurocentric grand narratives in critical international theory. *European Journal of International Relations, 28*(1), 6–29. https://doi.org/10.1177/13540661211058797

25. Short story. (n.d.). In *Britannica*. https://www.britannica.com/art/short-story

26. Sutton, M. (2020). The postmodern condition by Jean-François Lyotard. *Philosophy Now*. https://philosophynow.org/issues/157/The_Postmodern_Condition_by_Jean-Francois_Lyotard

27. Joint Warfighting Center. (2010). *Commander's handbook for strategic communication and communication strategy (Version 3.0)*. Joint Doctrine Notes. Joint Electronic Library. https://apps.dtic.mil/sti/tr/pdf/ADA525371.pdf

28. Joint Chiefs of Staff. (2013). *Commander's communication synchronization (JDN 2-13)*. Joint Doctrine Notes. Joint Electronic Library. https://edocs.nps.edu/2014/March/jdn2_13.pdf

29. Valentini, T. (2022). *Jean-François Lyotard and the philosophical assumptions of postmodern democracy*. Areté: International Journal of Philosophy, Human & Social Sciences, 7. https://doi.org/10.69138/arete-2531-6249-20220730

30. Waugh, P. (1992). *Practising postmodernism, reading modernism*. Hodder Education. https://philpapers.org/rec/WAUPPR

31. Wiktionary. (n.d.). *Metanarrative*. Wiktionary. https://en.wiktionary.org/wiki/metanarrative

Vladyslav Velhus,
Postgraduate Student, Department of Global Political Development Studies,
Kuras Institute of Political and Ethnic Studies
of the National Academy of Sciences of Ukraine

Metanarrative, Grand Narrative, and Micronarrative in the Conceptual Framework of J.-F. Lyotard: Issues of Terminological Unification in Political Science

This article offers a theoretical analysis of the conceptual apparatus surrounding the notion of the metanarrative, as introduced by Jean-François Lyotard. It argues for the need to systematize existing definitions, given their growing presence in contemporary humanities and socio-political discourse. The study is based on qualitative textual analysis of academic literature, incorporating comparative-analytical and conceptual methods to identify key features of how these terms are used across various disciplinary contexts.

The analysis reveals that the terms metanarrative and grand narrative are often used interchangeably, yet possess the differentiation potential: the former tends to relate to the historical dimension of political narration, while the latter functions as an axiological category rooted in the ontological foundations of narrative construction. The article underscores the value of further distinguishing these concepts within intradisciplinary research, aiming to enrich the conceptual toolkit of discourse analysis and enhance the analytical potential within political science and the broader field of the social sciences. Particular attention is given to the definitional ambiguity surrounding the concept of the micronarrative. The study identifies a lack of stable terminology for this narrative type in current academic literature. In response, the article advocates for the codification of micronarrative, drawing on the semantic synonymy of English-language equivalents, thereby expanding the interpretative framework and empirical base for studies of political communication.

The article's scholarly contribution lies in clarifying the relationships among metanarrative, grand narrative, and micronarrative, and in proposing a partial terminological unification to support discourse analysis in political research. It concludes by highlighting the need for further investigation aimed at: 1) developing a consensus-based understanding of these concepts within the national political sphere; 2) exploring the potential of inductive approaches to derive grand narratives from the aggregation of micronarrative elements in political rhetoric. This work is intended for humanities, social sciences, and political studies scholars who examine communicative mechanisms in forming collective political identity and ideological influence through discursive practices.

Keywords: *grand narrative, metanarrative, micronarrative, political discourse, social humanities.*